

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
K	1 H																	2 He
L	3 Li	4 Be											5 B	6 C	7 N	8 O	9 F	10 Ne
M	11 Na	12 Mg											13 Al	14 Si	15 P	16 S	17 Cl	18 Ar
N	19 K	20 Ca	21 Sc	22 Ti	23 V	24 Cr	25 Mn	26 Fe	27 Co	28 Ni	29 Cu	30 Zn	31 Ga	32 Ge	33 As	34 Se	35 Br	36 Kr
O	37 Rb	38 Sr	39 Y	40 Zr	41 Nb	42 Mo	43 Tc	44 Ru	45 Rh	46 Pd	47 Ag	48 Cd	49 In	50 Sn	51 Sb	52 Te	53 I	54 Xe
P	55 Cs	56 Ba		72 Hf	73 Ta	74 W	75 Re	76 Os	77 Ir	78 Pt	79 Au	80 Hg	81 Tl	82 Pb	83 Bi	84 Po	85 At	86 Rn
Q	87 Fr	88 Ra		104 Rf	105 Db	106 Sg	107 Bh	108 Hs	109 Mt	110 Ds	111 Rg	112 Cn	113 Nh	114 Fl	115 Mc	116 Lv	117 Ts	118 Og

57 La	58 Ce	59 Pr	60 Nd	61 Pm	62 Sm	63 Eu	64 Gd	65 Tb	66 Dy	67 Ho	68 Er	69 Tm	70 Yb	71 Lu
89 Ac	90 Th	91 Pa	92 U	93 Np	94 Pu	95 Am	96 Cm	97 Bk	98 Cf	99 Es	100 Fm	101 Md	102 No	103 Lr

Alkalické kovy

Lanthanoidy

Přechodné kovy

Polokovy

Halogeny

Kovy alkalických zemin

Aktinoidy

Kovy

Nekovy

Vzácné plyny

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Anorganická chemie I (a)

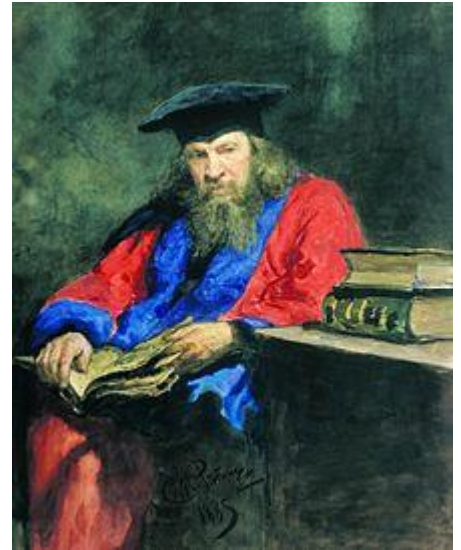
Periodická tabulka

Jan Kotek

Trocha historie

Dmitrij Ivanovič Mendělejev (1834–1907) formuloval v r. 1869 periodický zákon.

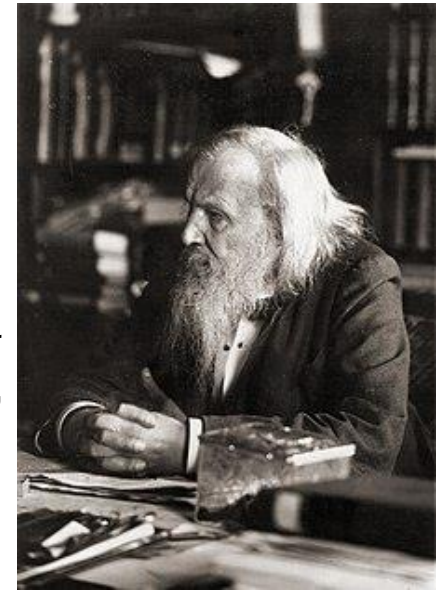
- Vlastnosti prvků srovnaných podle atomové hmotnosti se periodicky opakují.
- Podle analogických chemických vlastností mohou být prvky zařazeny do skupin, ve kterých jejich atomové hmotnosti plynule rostou.
- Nejrozšířenější prvky jsou ty, které mají malou atomovou hmotnost.
- Atomová hmotnost určuje chemický charakter prvku. Vlastnosti prvku lze předpovědět.
- V seřazení známých prvků jsou zjevné díry – měly by existovat např. prvky analogické hliníku a křemíku s atomovou hmotností mezi 65 a 75.

Trocha historie

Dmitrij Ivanovič Mendělejev (1834–1907) formuloval v r. 1869 periodický zákon.

Objevení předpovězených prvků skandia (eka-bor), gallia (eka-aluminium) a germania (eka-silicium) záhy potvrdilo, že měl pravdu.

ОПЫТЪ СИСТЕМЫ ЭЛЕМЕНТОВЪ.
ОСНОВАННОЙ НА ВѢСѢ АТОМНОМЪ ВѢСѢ И ХИМИЧЕСКОМЪ СХОДСТВѢ.

	Ti=50	Zr=90	?=180.
	V=51	Nb=94	Ta=182.
	Cr=52	Mo=96	W=186.
	Mn=55	Rh=104,4	Pt=197,1
	Fe=56	Ru=104,4	Ir=198.
	Ni=59	Co=59	Pi=106,6
	Cu=63,5	Ag=108	Hg=200.
H=1	Be=9,4	Mg=24	Zn=65,2
	B=11	Al=27,1	?=68
	C=12	Si=28	?=70
	N=14	P=31	As=75
	O=16	S=32	Se=79,4
	F=19	Cl=35,5	Br=80
Li=7	Na=23	K=39	Rb=85,4
	Ca=40	Sr=87,6	Ba=137
	?=45	Ce=92	
	?Er=56	La=94	
	?Yt=60	Di=95	
	?In=75,6	Th=118?	

Д. Менделѣевъ

Reihen	Gruppe I. — R ⁰	Gruppe II. — R ⁰	Gruppe III. — R ⁰ ³	Gruppe IV. RH ⁴ R ⁰ ⁴	Gruppe V. RH ⁵ R ⁰ ⁵	Gruppe VI. RH ⁶ R ⁰ ⁶	Gruppe VII. RH R ⁰ ⁷	Gruppe VIII. — R ⁰ ⁴
1	II=1							
2	Li=7	Be=9,4	B=11	C=12	N=14	O=16	F=19	
3	Na=23	Mg=24	Al=27,3	Si=28	P=31	S=32	Cl=35,5	
4	K=39	Ca=40	—=44	Ti=48	V=51	Cr=52	Mn=55	Fe=56, Co=59, Ni=59, Cu=63.
5	(Cu=63)	Zn=65	—=68	—=72	As=75	Se=78	Br=80	
6	Rb=85	Sr=87	?Yt=88	Zr=90	Nb=94	Mo=96	—=100	Ru=104, Rh=104, Pd=106, Ag=108.
7	(Ag=108)	Cd=112	In=113	Sn=118	Sb=122	Te=125	J=127	
8	Cs=133	Ba=137	?Di=138	?Co=140	—	—	—	—
9	(—)	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	?Er=178	?La=180	Ta=182	W=184	—	Os=195, Ir=197, Pt=198, Au=199.
11	(Au=199)	Hg=200	Tl=204	Pb=207	Bi=208	—	—	—
12	—	—	—	Th=231	—	U=240	—	—

Trocha historie

Dmitrij Ivanovič Mendělejev (1834–1907) formuloval v r. 1869 periodický zákon.

- Spor: některé atomové hmotnosti jsou stanoveny špatně – tellur nemůže mít 128, ale jeho atomová hmotnost musí ležet mezi 122 (Sb) a 127 (I).

Netušil ale o vnitřní stavbě atomu, a proto nemohl identifikovat problém s tellurem (Te je lehčí než I), ačkoliv jej v tabulce zařadil na správné místo. Podobně nestoupá ani atomová hmotnost mezi Ar a K, a mezi Co a Ni.

Po potvrzení existence vzácných plynů (argon byl připraven již koncem 18. století, ale nebyl identifikován jako prvek; helium bylo identifikováno podle spektrálních čar ve slunečním záření v r. 1868, ale na Zemi bylo nalezeno až koncem 19. stol.; na přelomu 19. a 20. stol. byly ve zbytku po frakční destilaci vzduchu nalezeny Ne, Kr a Xe) přibyla začátkem 20. stol. „nulová“ skupina – vzácné plyny.

Trocha historie

The olde periodic table

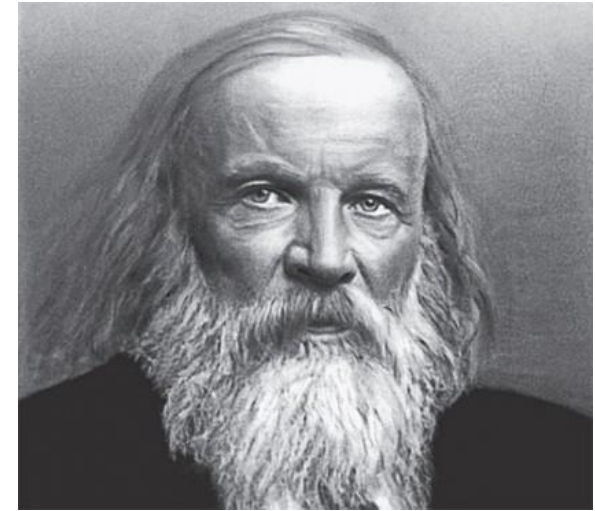
ОПЫТЪ СИСТЕМЫ ЭЛЕМЕНТОВЪ.

ОСНОВАННОЙ НА ВѢДЪ АТОМНОЕ ВѢСЫ И ХИМИЧЕСКОЕ СХОДСТВО.

Н = 1

Li = 7 Na = 23 K = 39 Rb = 85 Cs = 133 Fr = 201
 Be = 9 Mg = 24 Ca = 40 Sr = 87 Ba = 137 Ra = 226
 B = 11 Al = 27 Ga = 70 In = 75 Tl = 204
 C = 12 Si = 28 Ge = 72 Sn = 118 Pb = 207
 N = 14 P = 31 As = 75 Sb = 122 Bi = 209
 O = 16 S = 32 Se = 79 Te = 128
 F = 19 Cl = 35 Br = 80 I = 127 At = 210
 H = 1 He = 4 Li = 7 Be = 9 B = 11 C = 12 N = 14 O = 16 F = 19 Ne = 20
 Na = 23 Mg = 24 Al = 27 Si = 28 P = 31 S = 32 Cl = 35 Ar = 36
 K = 39 Ca = 40 Sc = 45 Ti = 48 V = 51 Cr = 52 Mn = 55 Fe = 56 Co = 59 Ni = 59 Cu = 63 Zn = 65 Ga = 70 Ge = 72 As = 75 Se = 79 Br = 80 Kr = 84
 Rb = 85 Sr = 87 Y = 89 Zr = 90 Nb = 94 Mo = 96 Tc = 98 Ru = 101 Rh = 104 Pd = 106 Ag = 108 Cd = 112 In = 113 Sn = 118 Sb = 122 Te = 128 I = 127 Xe = 131
 Cs = 133 Ba = 137 La = 138 Ce = 140 Pr = 142 Nd = 144 Pm = 145 Sm = 150 Eu = 152 Gd = 157 Tb = 159 Dy = 163 Ho = 165 Er = 167 Tm = 169 Yb = 173 Lu = 175
 Fr = 201 Ra = 226 Ac = 227 Th = 232 Pa = 231 U = 238 Np = 237 Pu = 242 Am = 243 Cm = 247 Bk = 247 Cf = 251 Es = 252 Fm = 257 Md = 258 No = 259 Lr = 262

Д. Менделѣевъ

Reihen	Gruppe I. R ⁰	Gruppe II. R ⁰	Gruppe III. R ⁰	Gruppe IV. RH ⁴ R ⁰	Gruppe V. RH ⁵ R ⁰	Gruppe VI. RH ⁶ R ⁰	Gruppe VII. RH ⁷ R ⁰	Gruppe VIII. R ⁰
1	II=1							
2	Li=7	Be=9,4	B=11	C=12	N=14	O=16	F=19	
3	Na=23	Mg=24	Al=27,3	Si=28	P=31	S=32	Cl=35,5	
4	K=39	Ca=40	—=44	Ti=48	V=51	Cr=52	Mn=55	Fe=56, Co=59, Ni=59, Cu=63.
5	(Ca=63)	Zn=65	—=68	—=72	As=75	Se=78	Br=80	
6	Rb=85	Sr=87	?Yt=88	Zr=90	Nb=94	Mo=96	—=100	Ru=104, Rh=104, Pd=106, Ag=108.
7	(Ag=108)	Cd=112	In=113	Sn=118	Sb=122	Te=125	J=127	
8	Cs=133	Ba=137	?Di=138	?Co=140	—	—	—	—
9	(—)	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	?Er=178	?La=180	Ta=182	W=184	—	Os=195, Ir=197, Pt=198, Au=199.
11	(Au=199)	Hg=200	Tl=204	Pb=207	Bi=208	—	—	—
12	—	—	—	Th=231	—	U=240	—	—

Alkalické kovy   Lanthanoidy   Přechodné kovy   Polokovy   Halogeny
 Kovy alkalických zemin   Aktinoidy   Kovy   Nekovy   Vzácné plyny

Periodická tabulka

Pořadí podle rostoucího protonového čísla.

Zalámání do sloupců podle počtu valenčních elektronů (chemických vlastností).

The diagram illustrates the periodic table with the following structure:

- Columns (Groups):**
  - Group I: 1
  - Group II: 2
  - Groups III-VIII: 13, 14, 15, 16, 17, 18
- Rows (Periods):** 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
- Blocks:**
  - blok s:** Groups I and II (blue).
  - blok d:** Groups III through X (orange), labeled "přechodné kovy".
  - blok p:** Groups III through VIII (yellow).
  - blok f:** Lanthanoids and Actinoids (purple), shown as separate rows below the main table.
- Other Labels:**
  - "H" (Hydrogen) is shown in a blue box above Group I, Period 1.
  - "Typické prvky" (Typical elements) points to Groups I and II.
  - "Hlavní skupiny (s a p)" (Main groups (s and p)) points to Groups I, II, and III-VIII.
  - "Lanthanoidy" and "Aktinoidy" are labeled next to the f-block.

Group	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18														
Period 1	1 H 1.008 Hydrogen																	2 He 4.0026 Helium														
2	3 Li 6.94 Lithium	4 Be 9.0122 Beryllium											5 B 10.81 Boron	6 C 12.011 Carbon	7 N 14.007 Nitrogen	8 O 15.999 Oxygen	9 F 18.998 Fluorine	10 Ne 20.180 Neon														
3	11 Na 22.990 Sodium	12 Mg 24.305 Magnesium											13 Al 26.982 Aluminum	14 Si 28.086 Silicon	15 P 30.974 Phosphorus	16 S 32.06 Sulfur	17 Cl 35.45 Chlorine	18 Ar 39.948 Argon														
4	19 K 39.098 Potassium	20 Ca 40.078 Calcium	21 Sc 44.956 Scandium	22 Ti 47.887 Titanium	23 V 50.942 Vanadium	24 Cr 51.996 Chromium	25 Mn 54.938 Manganese	26 Fe 55.845 Iron	27 Co 58.933 Cobalt	28 Ni 58.693 Nickel	29 Cu 63.546 Copper	30 Zn 65.38 Zinc	31 Ga 69.723 Gallium	32 Ge 72.630 Germanium	33 As 74.922 Arsenic	34 Se 78.971 Selenium	35 Br 79.904 Bromine	36 Kr 83.798 Krypton														
5	37 Rb 85.468 Rubidium	38 Sr 87.62 Strontium	39 Y 88.906 Yttrium	40 Zr 91.224 Zirconium	41 Nb 92.906 Niobium	42 Mo 95.94 Molybdenum	43 Tc 98.906 Technetium	44 Ru 101.07 Ruthenium	45 Rh 101.07 Rhodium	46 Pd 106.32 Palladium	47 Ag 107.865 Silver	48 Cd 112.411 Cadmium	49 In 114.82 Indium	50 Sn 118.710 Tin	51 Sb 121.76 Antimony	52 Te 127.60 Tellurium	53 I 126.905 Iodine	54 Xe 131.29 Xenon														
6	55 Cs 132.91 Cesium	56 Ba 137.33 Barium	57 La 138.905 Lanthanum	58 Ce 140.12 Cerium	59 Pr 140.91 Praseodymium	60 Nd 144.24 Neodymium	61 Pm 144.91 Promethium	62 Sm 150.36 Samarium	63 Eu 151.96 Europium	64 Gd 157.25 Gadolinium	65 Tb 158.93 Terbium	66 Dy 162.50 Dysprosium	67 Ho 164.93 Holmium	68 Er 167.26 Erbium	69 Tm 168.93 Thulium	70 Yb 173.05 Ytterbium	71 Lu 174.967 Lutetium	72 Hf 178.49 Hafnium	73 Ta 180.948 Tantalum	74 W 183.84 Tungsten	75 Re 186.21 Rhenium	76 Os 190.23 Osmium	77 Ir 192.22 Iridium	78 Pt 195.084 Platinum	79 Au 196.967 Gold	80 Hg 200.59 Mercury	81 Tl 204.38 Thallium	82 Pb 207.2 Lead	83 Bi 208.98 Bismuth	84 Po 209 Polonium	85 At 210 Astatine	86 Rn 222 Radon
7	87 Fr 223.02 Francium	88 Ra 226.025 Radium	89 Ac 227.033 Actinium	90 Th 232.038 Thorium	91 Pa 231.036 Protactinium	92 U 238.029 Uranium	93 Np 237.048 Neptunium	94 Pu 244.064 Plutonium	95 Am 243.061 Americium	96 Cm 247.071 Curium	97 Bk 247.071 Berkelium	98 Cf 251.083 Californium	99 Es 252.083 Einsteinium	100 Fm 257.10 Fermium	101 Md 258.10 Mendelevium	102 No 259.10 Nobelium	103 Lr 260.10 Lawrencium	104 Rf 261.10 Rutherfordium	105 Db 262.10 Dubnium	106 Sg 263.10 Seaborgium	107 Bh 264.10 Bohrium	108 Hs 265.10 Hassium	109 Mt 266.10 Meitnerium	110 Ds 267.10 Darmstadtium	111 Rg 268.10 Roentgenium	112 Cn 269.10 Copernicium	113 Nh 270.10 Nihonium	114 Fl 270.10 Flerovium	115 Mc 270.10 Moscovium	116 Lv 270.10 Livermorium	117 Ts 270.10 Tennessine	118 Og 270.10 Oganesson
*Lanthanoids			57 La 138.91 Lanthanum	58 Ce 140.12 Cerium	59 Pr 140.91 Praseodymium	60 Nd 144.24 Neodymium	61 Pm 144.91 Promethium	62 Sm 150.36 Samarium	63 Eu 151.96 Europium	64 Gd 157.25 Gadolinium	65 Tb 158.93 Terbium	66 Dy 162.50 Dysprosium	67 Ho 164.93 Holmium	68 Er 167.26 Erbium	69 Tm 168.93 Thulium	70 Yb 173.05 Ytterbium																
**Actinoids																																

Periodická tabulka

3. varianta – neřeší dělení mezi s a d prvky

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
K	1 H																	2 He
L	3 Li	4 Be											5 B	6 C	7 N	8 O	9 F	10 Ne
M	11 Na	12 Mg											13 Al	14 Si	15 P	16 S	17 Cl	18 Ar
N	19 K	20 Ca	21 Sc	22 Ti	23 V	24 Cr	25 Mn	26 Fe	27 Co	28 Ni	29 Cu	30 Zn	31 Ga	32 Ge	33 As	34 Se	35 Br	36 Kr
O	37 Rb	38 Sr	39 Y	40 Zr	41 Nb	42 Mo	43 Tc	44 Ru	45 Rh	46 Pd	47 Ag	48 Cd	49 In	50 Sn	51 Sb	52 Te	53 I	54 Xe
P	55 Cs	56 Ba		72 Hf	73 Ta	74 W	75 Re	76 Os	77 Ir	78 Pt	79 Au	80 Hg	81 Tl	82 Pb	83 Bi	84 Po	85 At	86 Rn
Q	87 Fr	88 Ra		104 Rf	105 Db	106 Sg	107 Bh	108 Hs	109 Mt	110 Ds	111 Rg	112 Cn	113 Nh	114 Fl	115 Mc	116 Lv	117 Ts	118 Og

57 La	58 Ce	59 Pr	60 Nd	61 Pm	62 Sm	63 Eu	64 Gd	65 Tb	66 Dy	67 Ho	68 Er	69 Tm	70 Yb	71 Lu
89 Ac	90 Th	91 Pa	92 U	93 Np	94 Pu	95 Am	96 Cm	97 Bk	98 Cf	99 Es	100 Fm	101 Md	102 No	103 Lr

Alkalické kovy	Lanthanoidy	Přechodné kovy	Polokovy	Halogeny
Kovy alkalických zemin	Aktinoidy	Kovy	Nekovy	Vzácné plyny

Trendy v PTP – velikost atomů

Co je vlastně „velikost“ atomu?

Atom je kulička charakterizovaná poloměrem.

- teoretická velikost (poloměr valenčního orbitalu)
- kovalentní poloměr (poloměr zjištěný z analýzy kovalentních sloučenin)
- iontový poloměr (poloměr charakterizující prvek v daném stupni ionizace kationtu/aniontu, zjištěný z analýzy iontových sloučenin)
- kovový poloměr (poloměr zjištěný ze struktury kovů)
- van der Waalsův poloměr (poloměr odpovídající vzdálenosti, při které přestává daný atom interagovat s okolními atomy, resp. síla interakce s okolím je zanedbatelná – na tuto vzdálenost se mohou přiblížit vzájemně neinteragující molekuly)

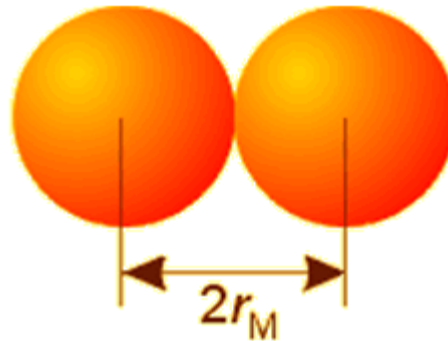
Trendy v PTP – velikost atomů

Kovalentní poloměr

- Závisí na násobnosti vazeb – pro atom účastnící se násobných vazeb je efektivně kratší než pro vazby jednoduché.
(Např. $r[\text{C}(\text{sp}^3)] = 0,76 \text{ Å}$, $r[\text{C}(\text{sp}^2)] = 0,73 \text{ Å}$, $r[\text{C}(\text{sp})] = 0,69 \text{ Å}$.)
- Díky vazbám mezi stejnými atomy (homodiatomickým) je jednoduše zjistitelný nástřel, a lze snadno zprůměrovat přes řadu sloučenin se známou geometrií.

Kovový poloměr

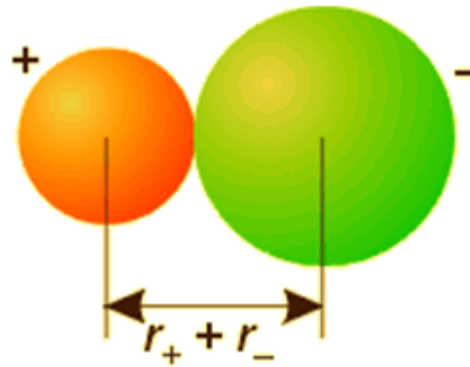
- Snadno stanovitelný jako polovina nejkratší vzdálenosti mezi atomy ve struktuře kovů.

Trendy v PTP – velikost atomů

Iontový poloměr

- Není určitelný bez definice pevné „kotvy“.
(Homodiiiontové páry neexistují.)
- Odhad na základě párů kation–anion pro izoelektronové ionty se započtením rozdílu elektrostatického přitahování jádra
(Např. K^+ a Cl^-)
- Nejběžněji používaná „kotva“:
 $r[O^{2-}] = 1,40 \text{ Å}$
- Závisí na koordinačním čísle iontů – pro vyšší k.č. je větší
(Např. $r[Li^+(k.č.=4)] = 0,59 \text{ Å}$, $r[Li^+(k.č.=6)] = 0,76 \text{ Å}$.)

Trendy v PTP – velikost atomů – atomové poloměry

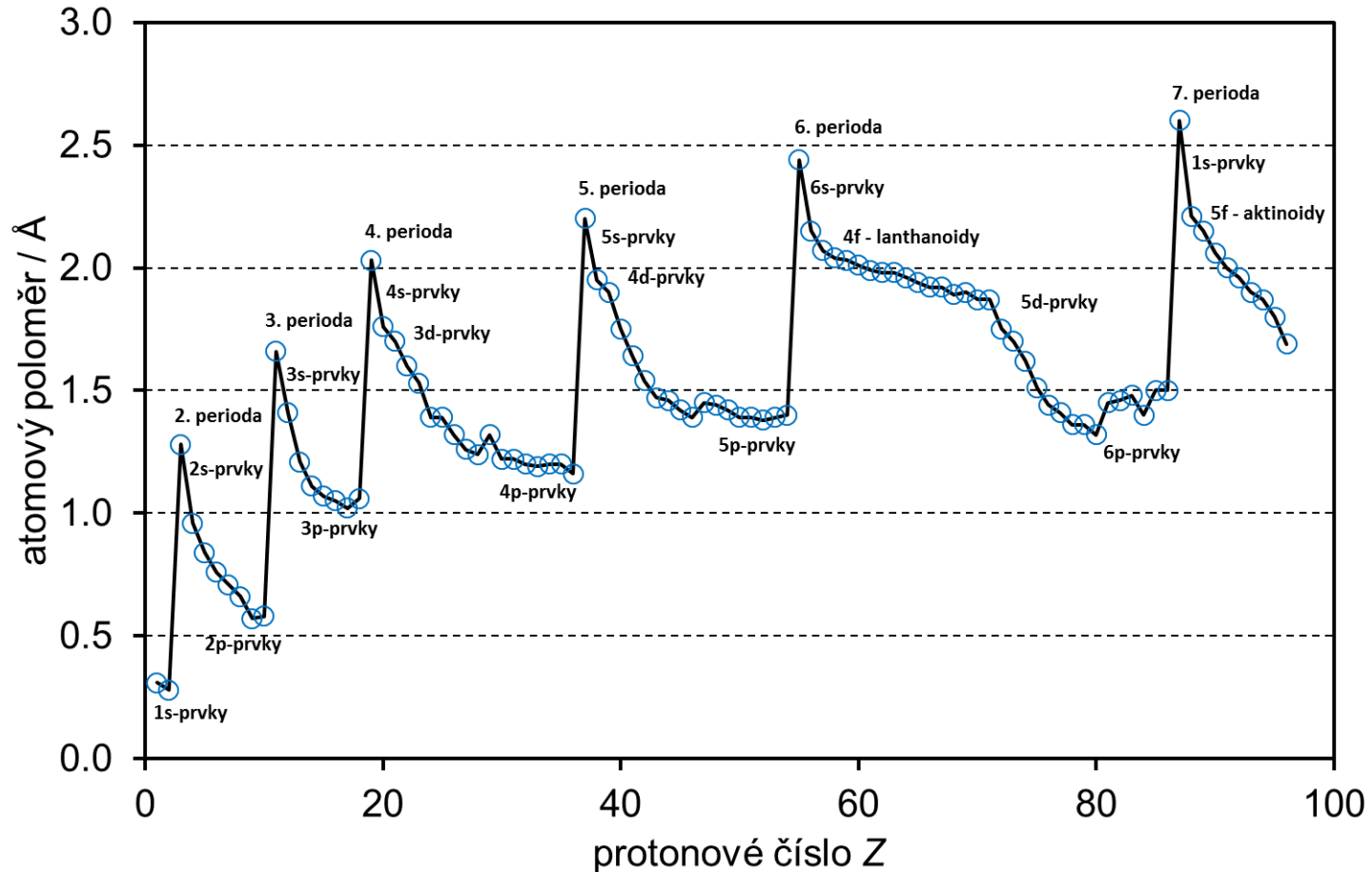
V rámci obsazování stejného orbitalu jsou atomy těžšího prvku menší než atomy lehčího prvku (vítězí elektrostatická atrakce jádro–elektron).

Li 1,28	Be 0,96	Rozměry jsou uvedeny v angstremech, Å										B 0,84	C 0,76	N 0,71	O 0,66	F 0,57
Na 1,66	Mg 1,41											Al 1,21	Si 1,11	P 1,07	S 1,05	Cl 1,02
K 2,03	Ca 1,76	Sc 1,70	Ti 1,60	V 1,53	Cr 1,39	Mn 1,39	Fe 1,32	Co 1,26	Ni 1,24	Cu 1,32	Zn 1,22	Ga 1,22	Ge 1,20	As 1,19	Se 1,20	Br 1,20
Rb 2,20	Sr 1,95	Y 1,90	Zr 1,75	Nb 1,64	Mo 1,54	Tc 1,47	Ru 1,46	Rh 1,42	Pd 1,39	Ag 1,45	Cd 1,44	In 1,42	Sn 1,39	Sb 1,39	Te 1,38	I 1,39
Cs 2,44	Ba 2,15	Lu 1,87	Hf 1,75	Ta 1,70	W 1,62	Re 1,51	Os 1,44	Ir 1,41	Pt 1,36	Au 1,36	Hg 1,32	Tl 1,45	Pb 1,46	Bi 1,48		

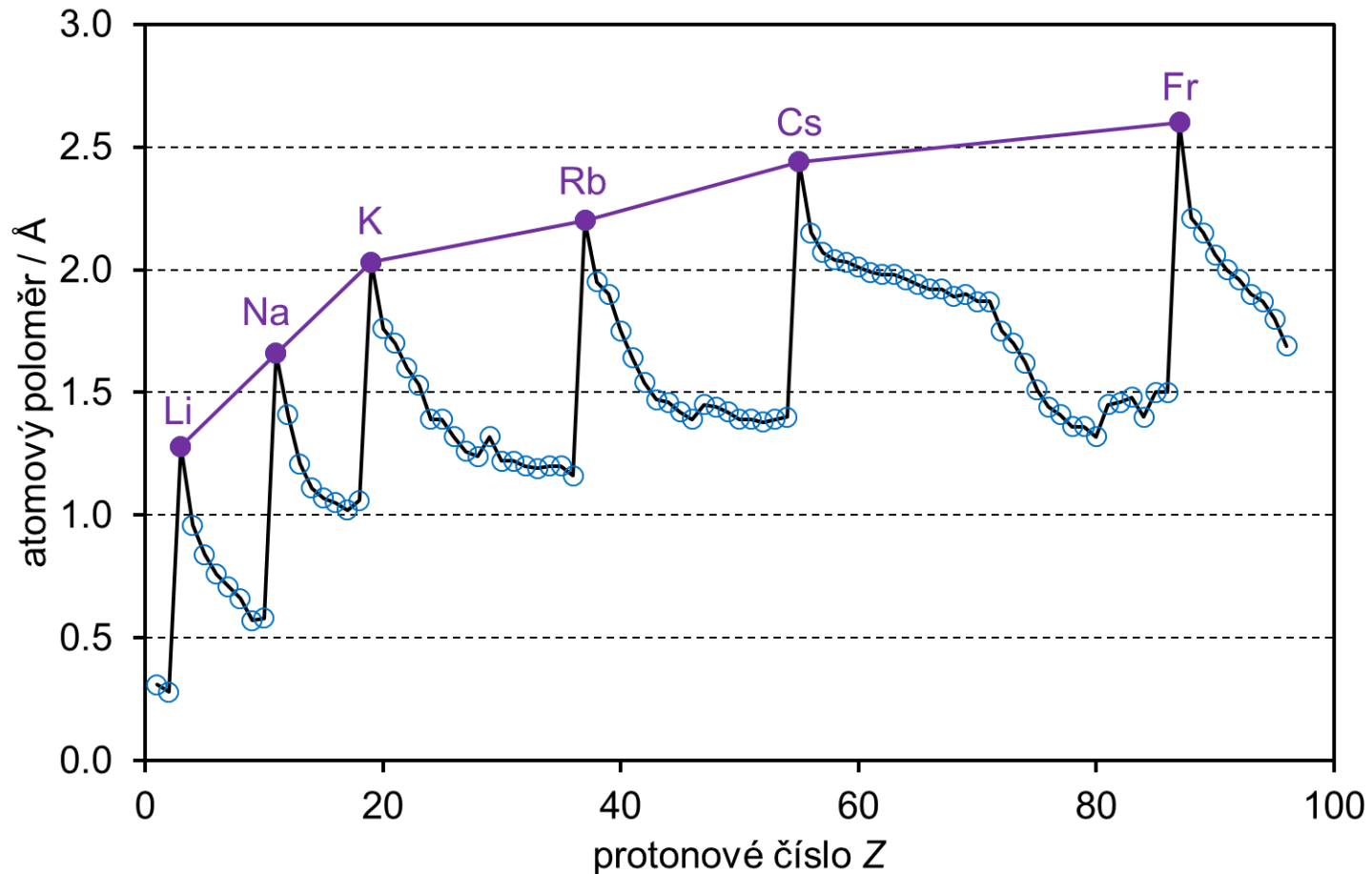
Trendy v PTP – velikost atomů – atomové poloměry

V rámci obsazování stejného orbitalu jsou atomy těžšího prvku menší než atomy lehčího prvku (vítězí elektrostatická atrakce jádro–elektron).

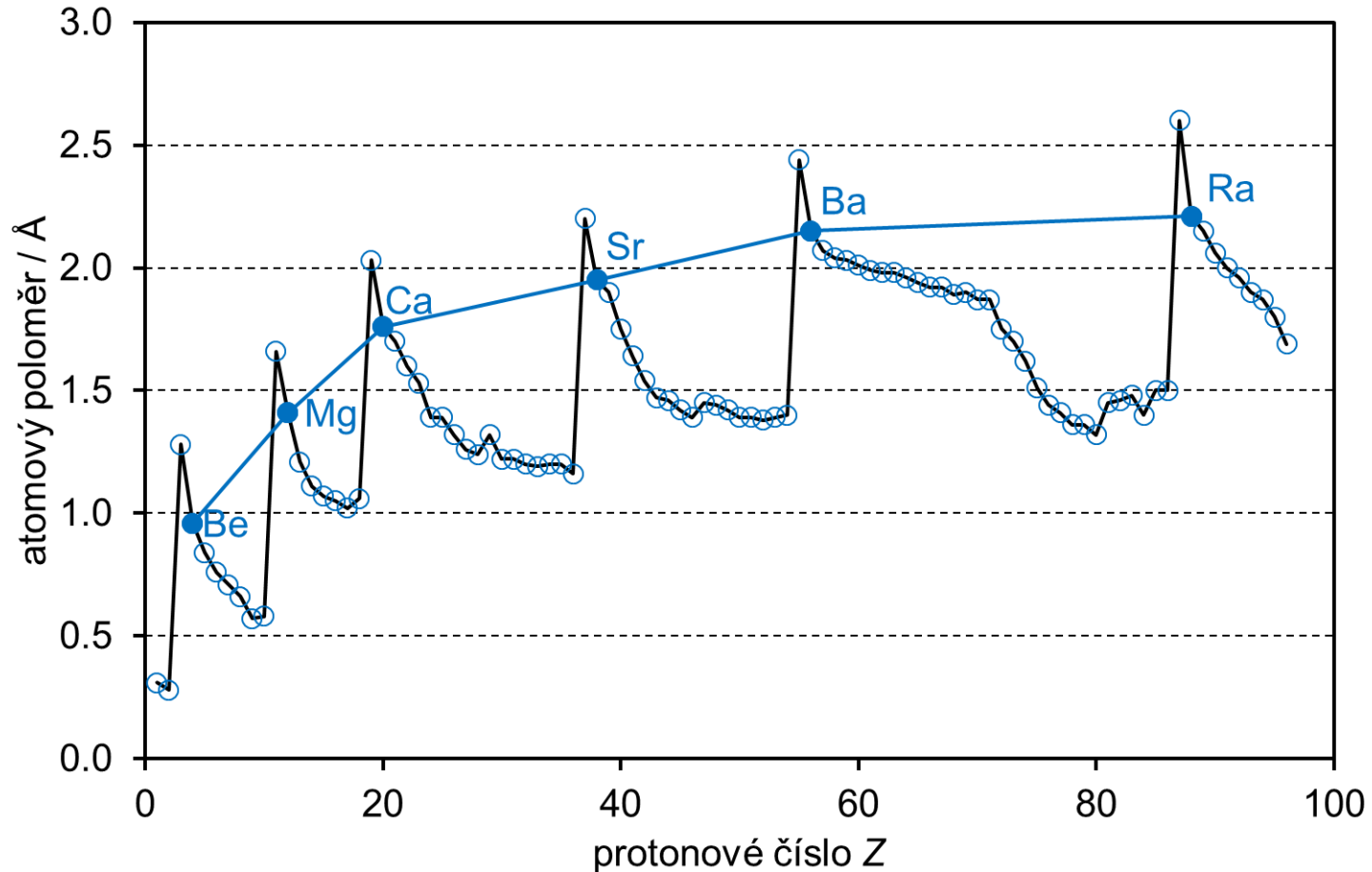
Trendy v PTP – velikost atomů – atomové poloměry

V rámci základních skupin se velikost atomu zvětšuje – těžší homology jsou větší. Pro s-prvky plyne.

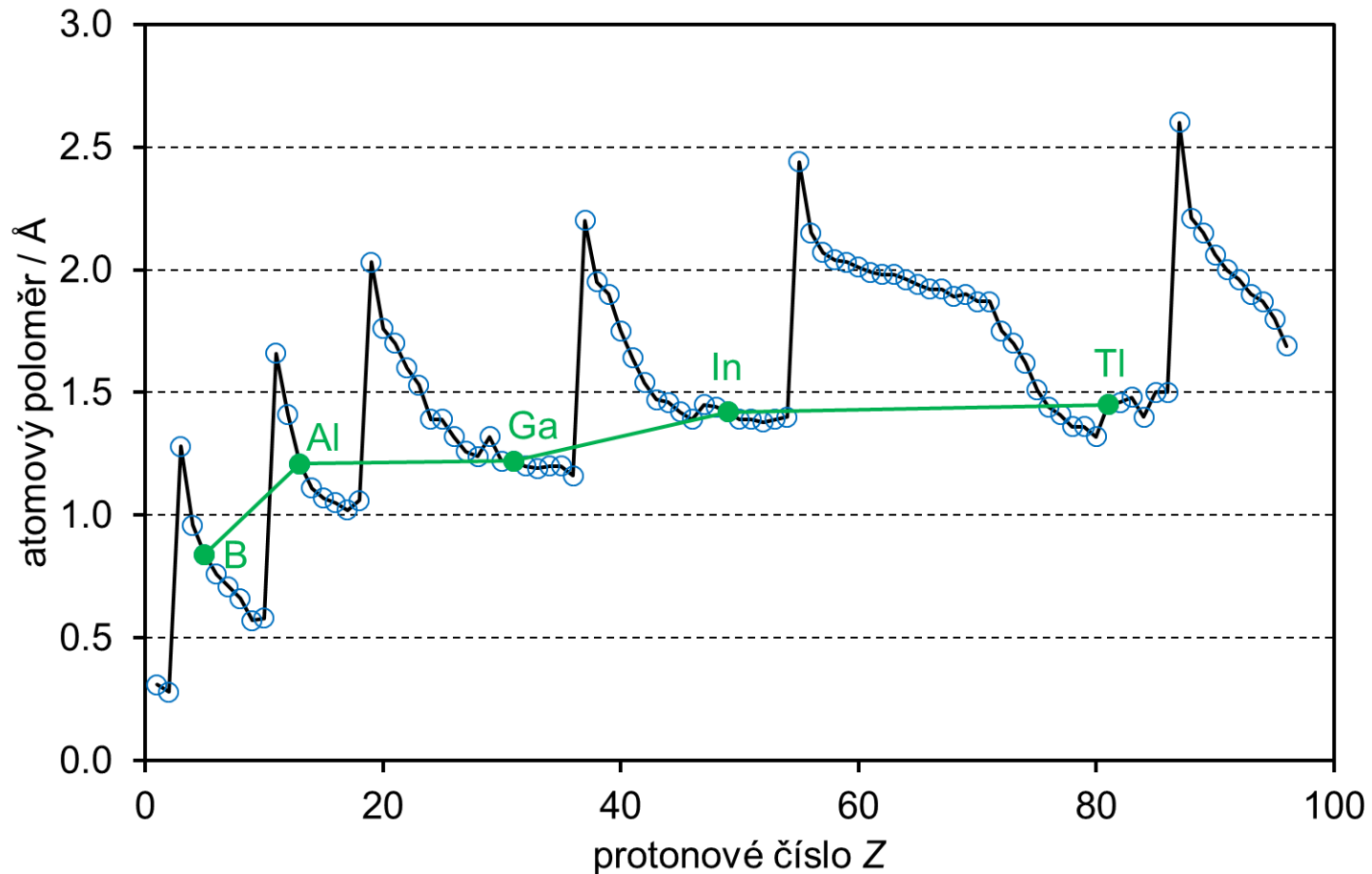
Trendy v PTP – velikost atomů – atomové poloměry

V rámci základních skupin se velikost atomu zvětšuje – těžší homology jsou větší. Pro s-prvky plyne.

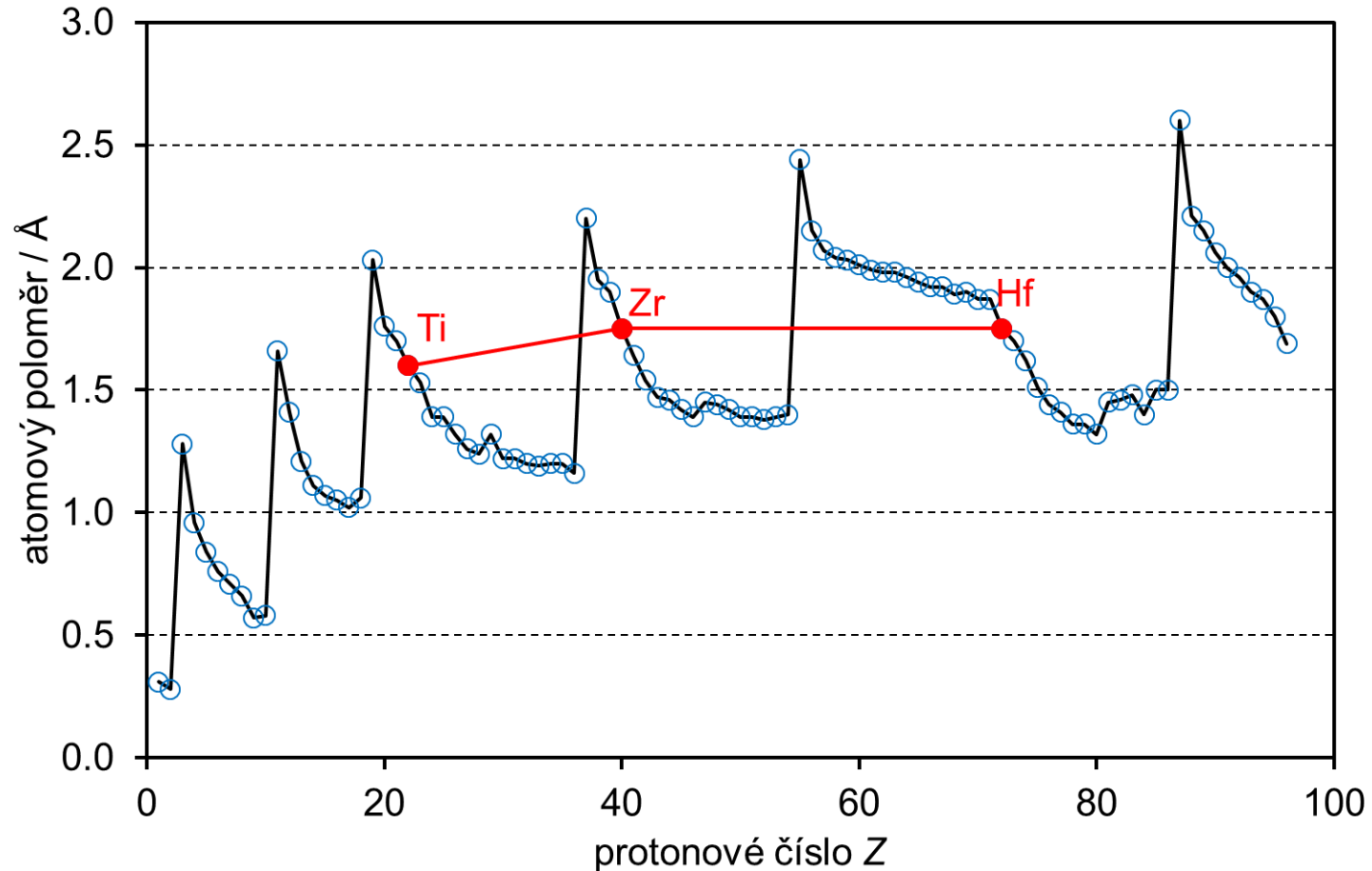
Trendy v PTP – velikost atomů – atomové poloměry

Pro *p*-prvky je velmi malý nárůst velikosti mezi 3. a 4., a 5. a 6. periodou (díky obsazování *d*-orbitalů ve 4. periodě a *f*-orbitalů v 6. periodě).

Trendy v PTP – velikost atomů – atomové poloměry

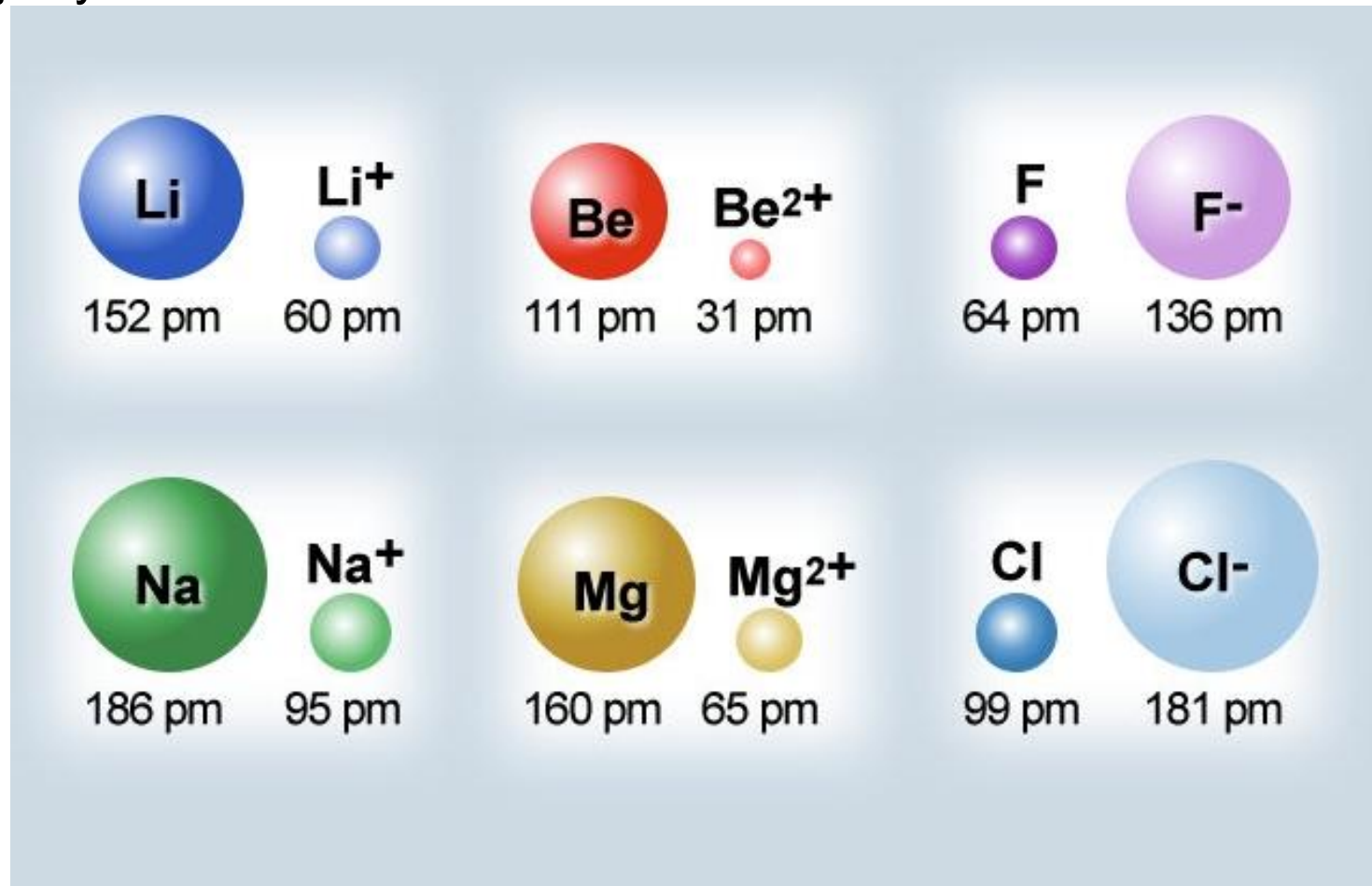
Pro *d*-prvky je malý nárůst velikosti mezi 4. a 5. periodou. Velikosti prvků 5. a 6. periody jsou prakticky stejné (lanthanoidová kontrakce).

Trendy v PTP – velikost atomů – iontové poloměry

Kation je významně menší než neutrální atom.

Anion je významně větší než neutrální atom.

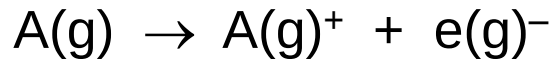
Trendy v PTP – velikost atomů – iontové poloměry

Li ⁺ 0,59 (4) 0,76 (6)	Be ²⁺ 0,27 (4)	B ³⁺ 0,12 (4)	[Å]	N ³⁻ 1,71	O ²⁻ 1,35 (2) 1,38 (4) 1,40 (6)	F ⁻ 1,28 (2) 1,31 (4) 1,33 (6)
Na ⁺ 0,99 (4) 1,02 (6) 1,18 (8)	Mg ²⁺ 0,57 (4) 0,72 (6) 0,89 (8)	Al ³⁺ 0,39 (4) 0,54 (6)		P ³⁻ 2,21	S ²⁻ 1,84 (6)	Cl ⁻ 1,67 (6)
K ⁺ 1,38 (6) 1,51 (8) 1,59 (10)	Ca ²⁺ 1,00 (6) 1,12 (8) 1,28 (10)	Ga ³⁺ 0,62 (6)		As ³⁻ 2,22	Se ²⁻ 1,98 (6)	Br ⁻ 1,96 (6)
Rb ⁺ 1,49 (6) 1,60 (8) 1,73 (12)	Sr ²⁺ 1,16 (6) 1,25 (8) 1,44 (12)	In ³⁺ 0,79 (6) 0,92 (8)	Sn ²⁺ 0,93 (8)	Sn ⁴⁺ 0,74 (6)	Te ²⁻ 2,21 (6)	I ⁻ 2,06 (6)

V závorce je koordinační číslo (počet kontaktů s proti-ionty).

Trendy v PTP – ionizační energie, I_E

$$I_E = E(A^+) - E(A)$$

energie, kterou je nutné dodat k ionizaci (tj. k odtržení elektronu)
[eV, J]

$$1 \text{ eV} = 96,485 \text{ kJ} \cdot \text{mol}^{-1}$$

	H	He
1. I_E [eV]	13,60	24,59
2. I_E [eV]		54,42

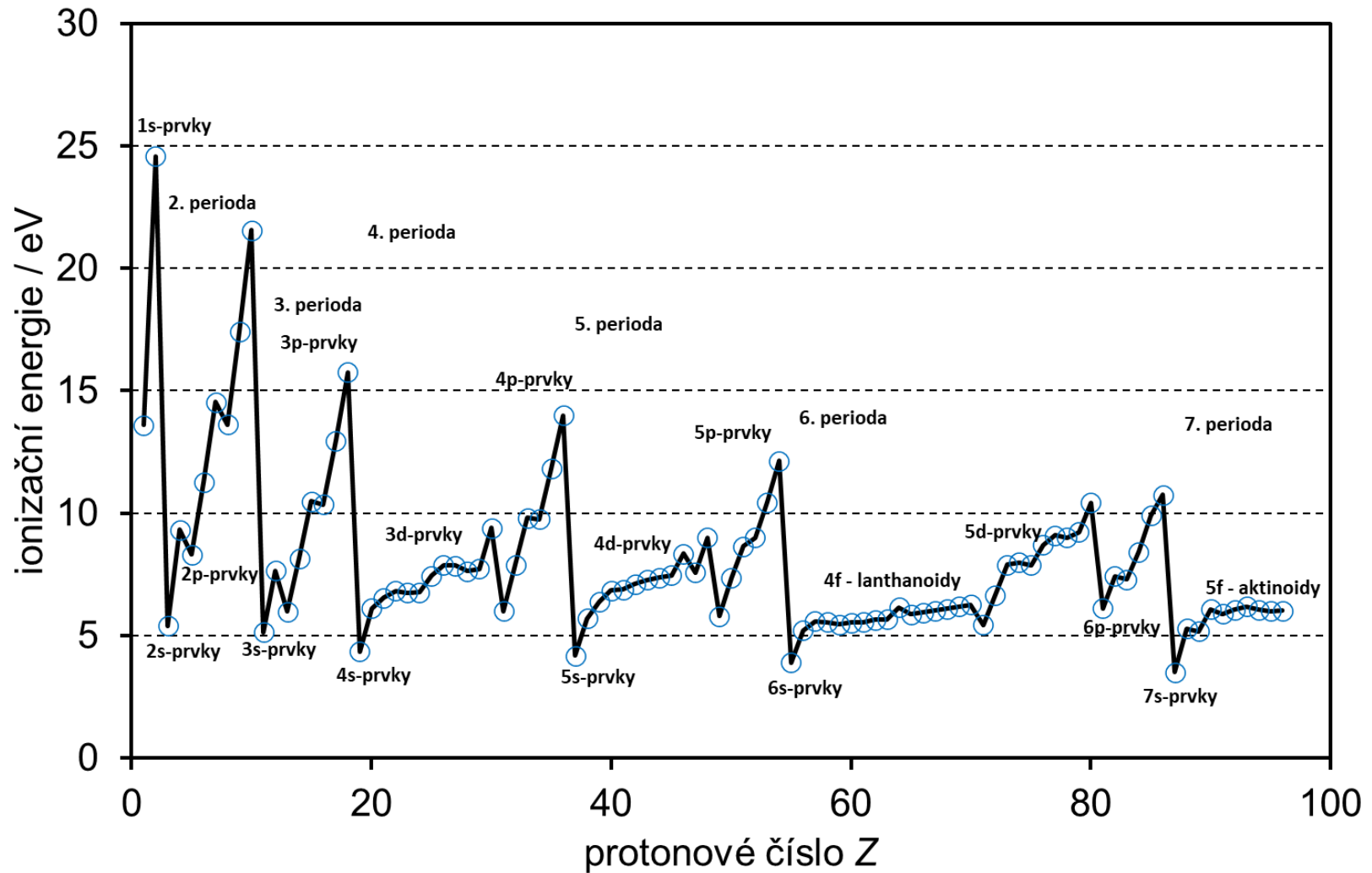
Trendy v PTP – ionizační energie, I_E

	Li	Be	B	C	N	O	F	Ne
1. I_E [eV]	5,39	9,32	8,30	11,26	14,53	13,62	17,42	21,56
2. I_E [eV]	75,63	18,21	25,15	24,38	29,60	35,12	34,97	40,96
3. I_E [eV]	122,4	153,9	37,93	47,89	47,45	54,93	62,71	63,45
4. I_E [eV]		217,7	259,4	64,49	77,47	77,41	87,14	97,11
5. I_E [eV]			340,2	392,0	97,89	113,9	114,2	126,2
6. I_E [eV]				490,0	552,1	138,1	157,2	157,9
7. I_E [eV]					667,0	739,3	185,2	207,3
8. I_E [eV]						871,4	953,9	239,1
9. I_E [eV]							1103	1196
10. I_E [eV]								1362

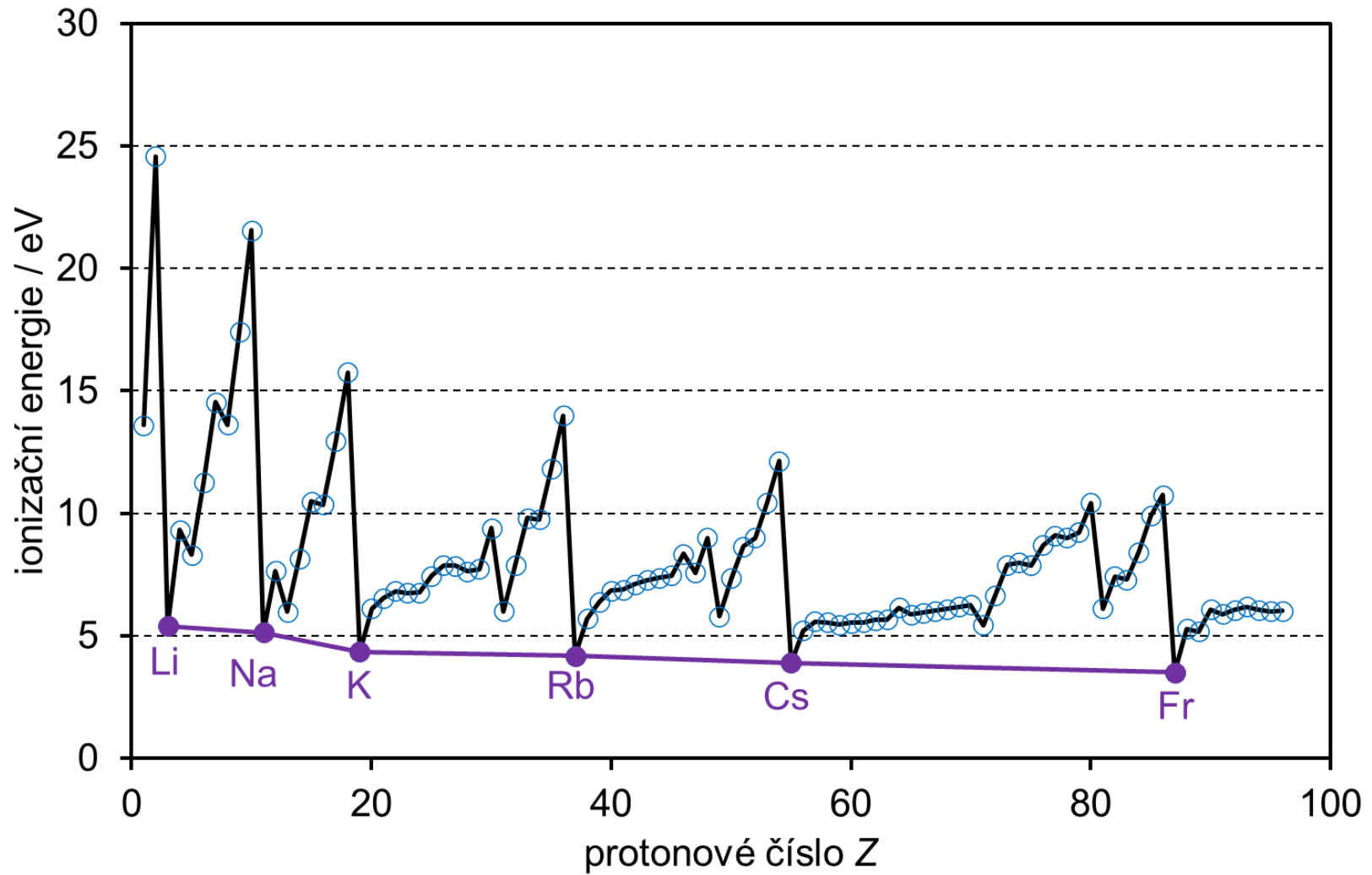
Energie elektronů ze sub-valenčních orbitalů je uvedena kurzívou.

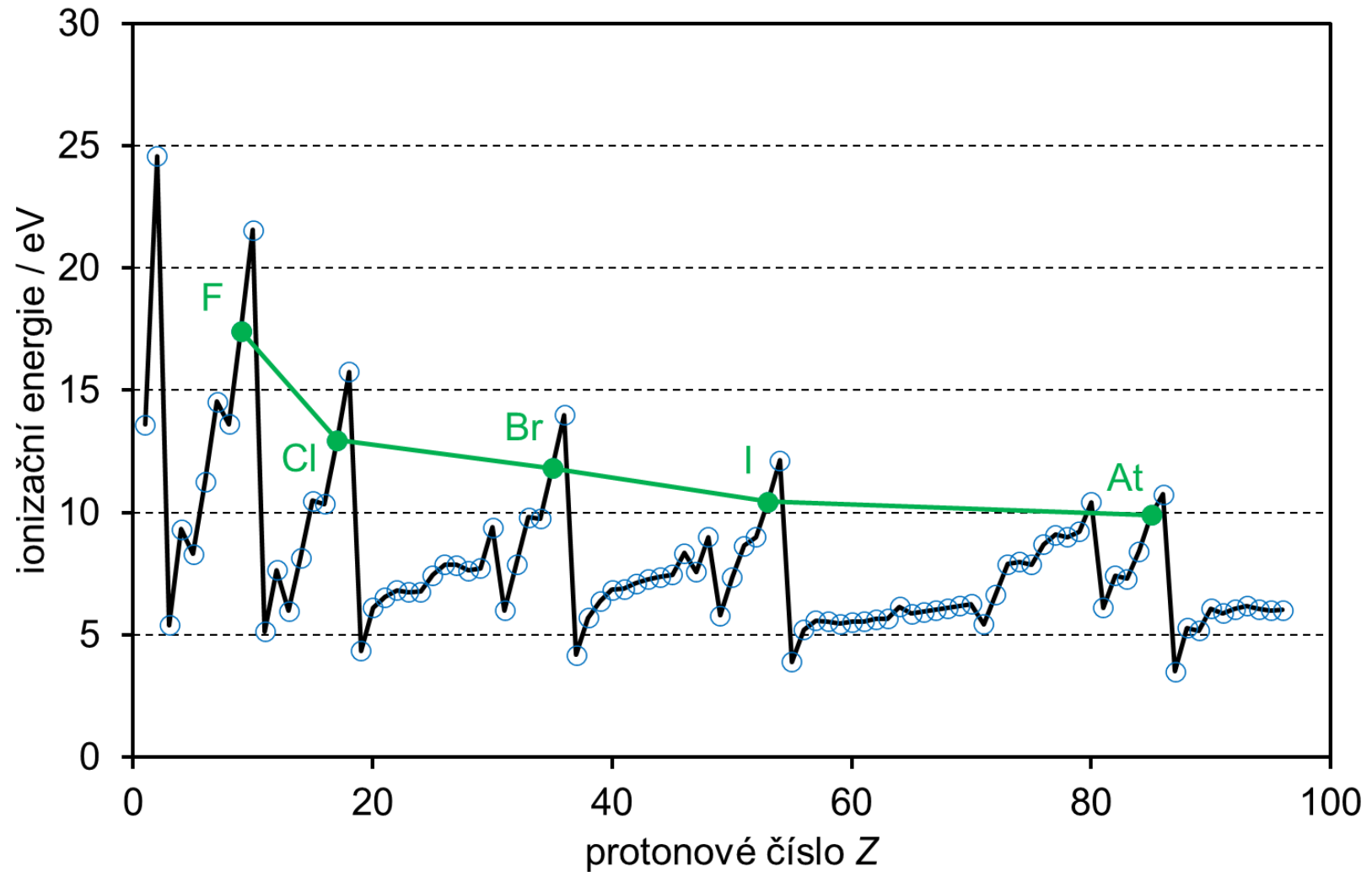
Trendy v PTP – ionizační energie, I_E

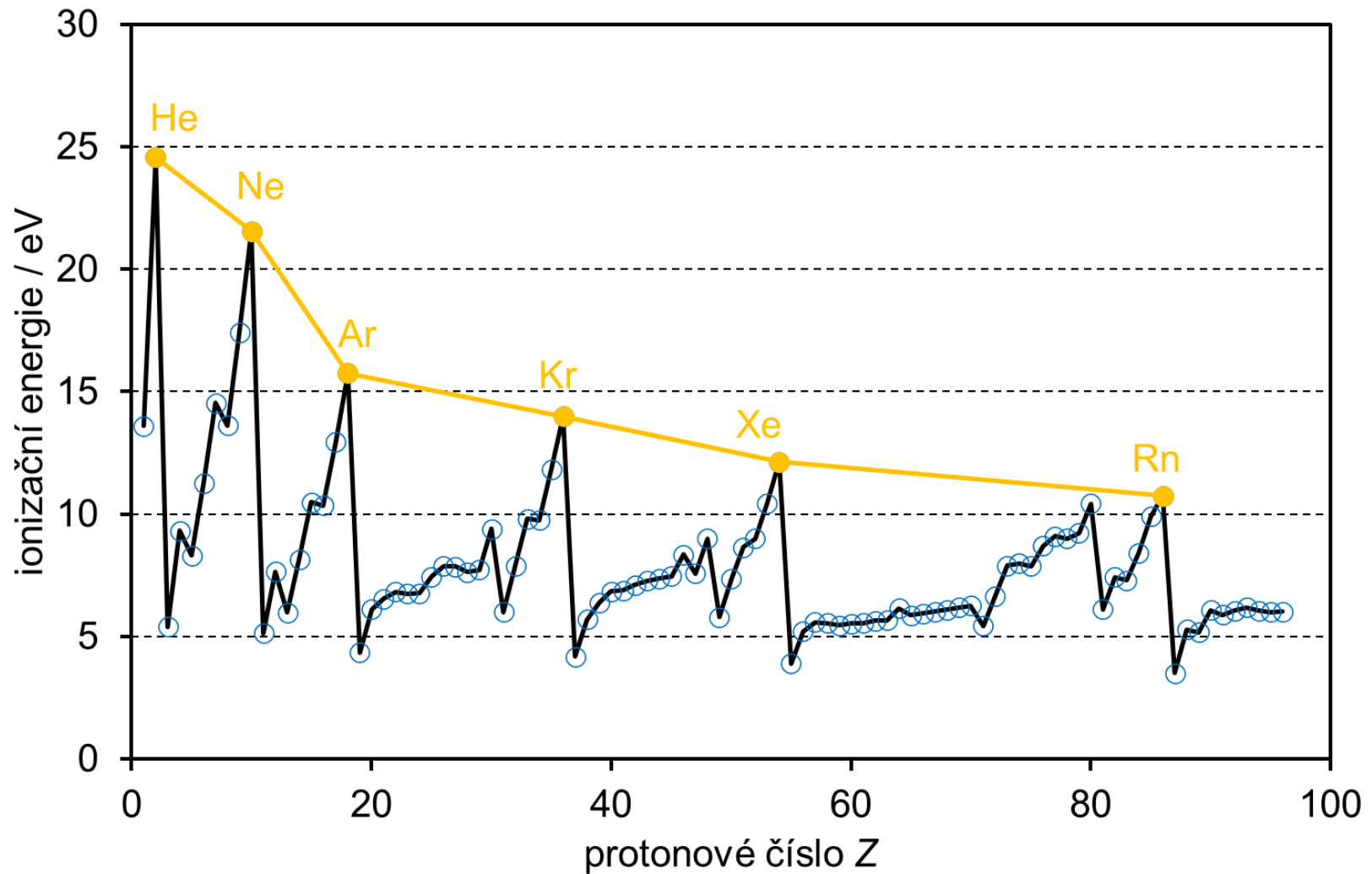
Trendy v PTP – ionizační energie, I_E

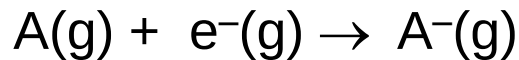
Trendy v PTP – ionizační energie, I_E

Trendy v PTP – ionizační energie, I_E

Trendy v PTP – elektronová afinita, E_A

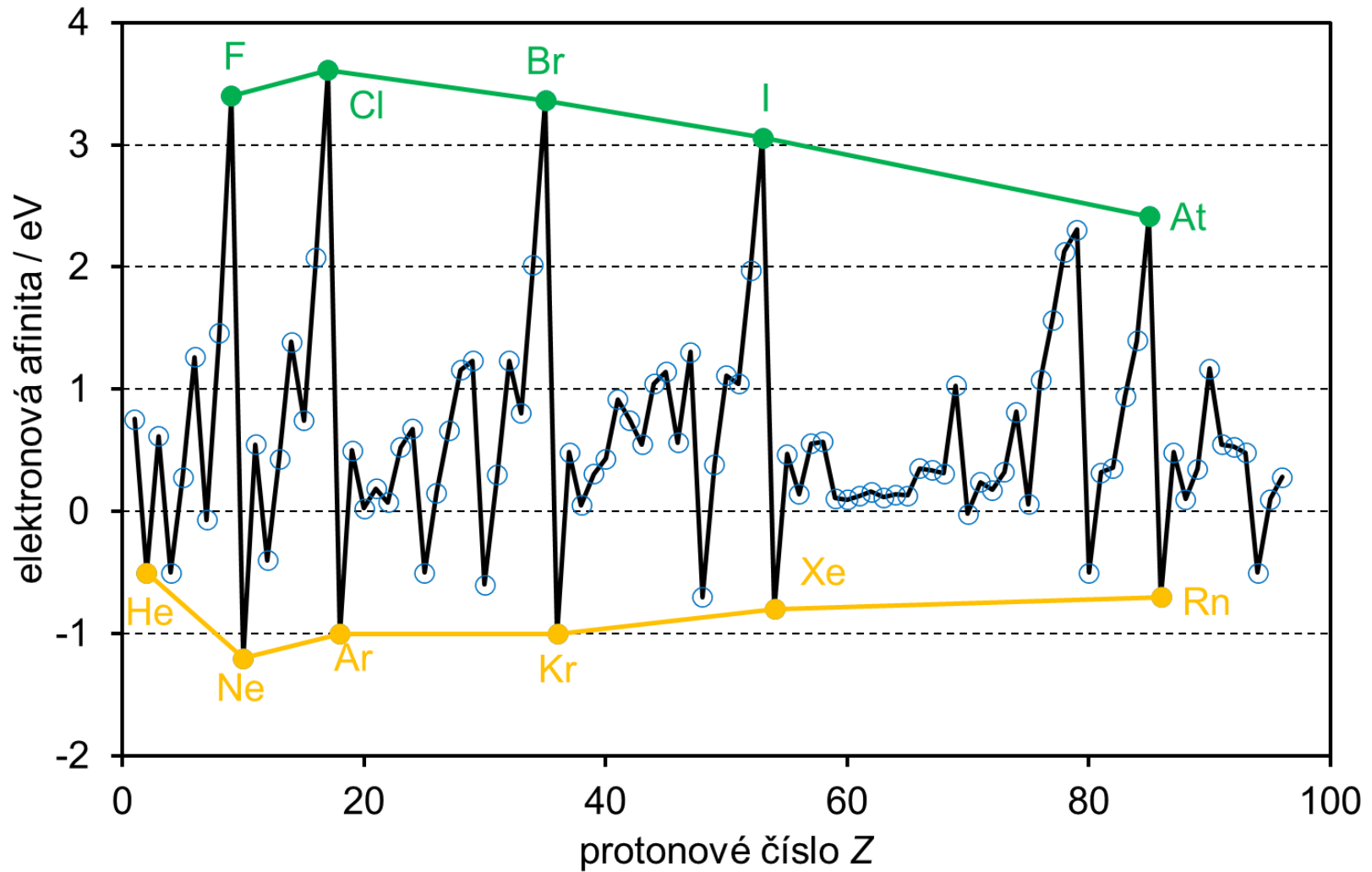

$E_A = E(A) - E(A^-)$, energie, která se uvolní při vzniku aniontu [eV, J]

1. E_A [eV]	H 0,754							He −0,5
1. E_A [eV]	Li 0,618	Be −0,5	B 0,279	C 1,262	N −0,07	O 1,461	F 3,399	Ne −1,2
2. E_A [eV]						−8,75		
1. E_A [eV]	Na 0,547	Mg −0,4	Al 0,432	Si 1,389	P 0,746	S 2,077	Cl 3,612	Ar −1
2. E_A [eV]						−5,51		
1. E_A [eV]	K 0,501	Ca 0,024	Ga 0,301	Ge 1,232	As 0,804	Se 2,020	Br 3,363	Kr −1

Trendy v PTP – elektronová afinita, E_A

Trendy v PTP – elektronegativita, X

Míra schopnosti prvku přitahovat vazebné elektrony ve sloučenině (tj. polarizovat vazbu ve svůj prospěch).

Mulliken: průměr ionizačního potenciálu a elektronové afinity (ionizační potenciál má podstatně větší vliv než elektronová afinita)

$$X_M = \frac{I_E + E_A}{2}$$

Pauling: vážený průměr vazebných energií

$$\Delta X_P = 0,102 \sqrt{D(A-B) - \frac{1}{2}[D(A-A) + D(B-B)]}$$

disociační energie vazeb

$$X_P = 1,35\sqrt{X_M} - 1,37$$

Trendy v PTP – elektronegativita, X

Míra schopnosti prvku přitahovat vazebné elektrony ve sloučenině (tj. polarizovat vazbu ve svůj prospěch).

Allen: průměrná energie valenčních elektronů

$$X_A = \frac{n_s \varepsilon_s + n_p \varepsilon_p}{n_s + n_p}$$

$n_{s,p}$ – počet elektronů ve valenčních orbitalech s a p

$\varepsilon_{s,p}$ – energie elektronu v daném orbitalu s a p

Allred-Rochow: náboj jádra „cítěný“ elektronem na povrchu atomu

$$X_{AR} = 0,359 \frac{Z_{\text{eff}}}{r^2} + 0,744$$

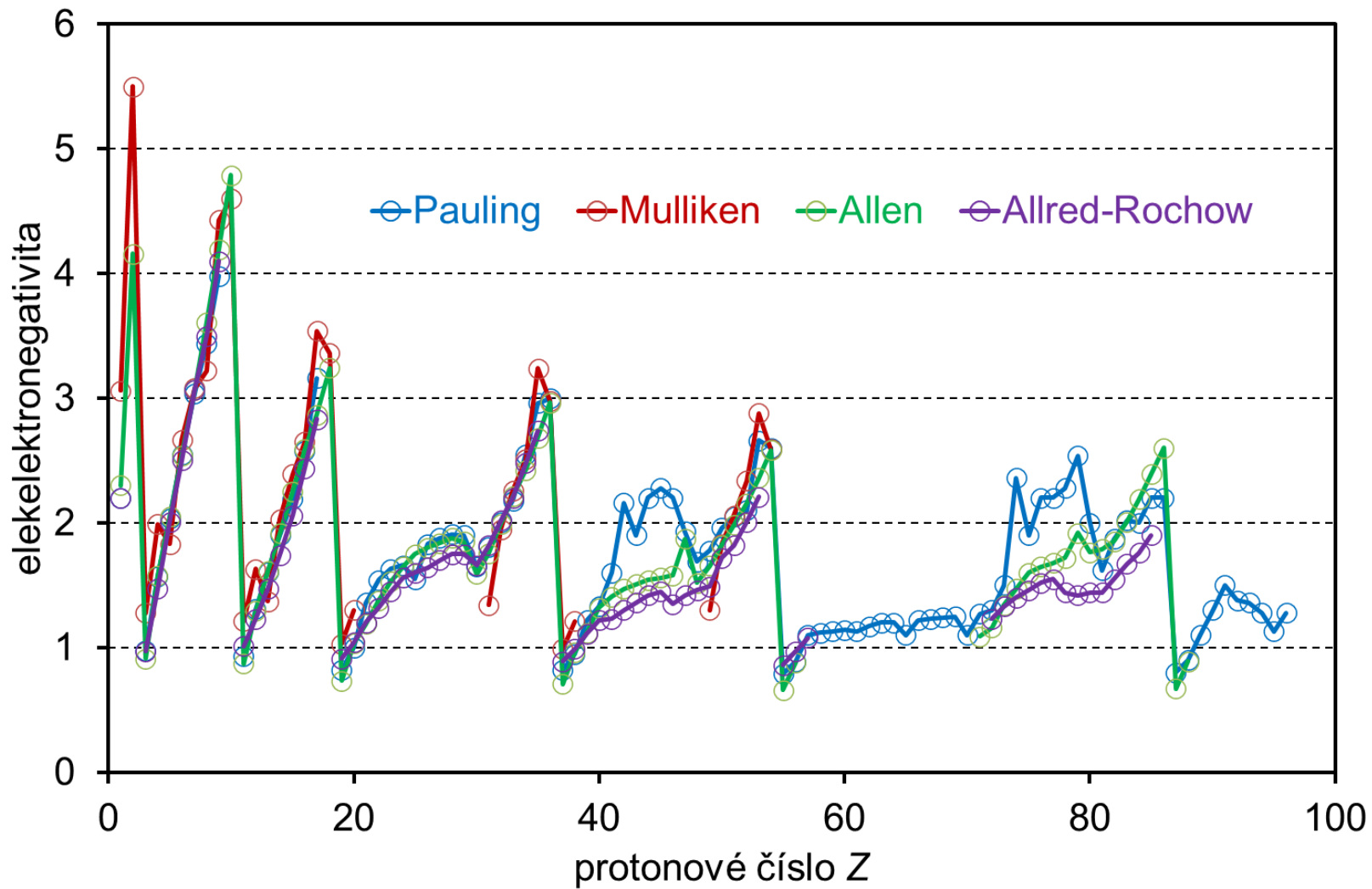

Trendy v PTP – elektronegativita, X

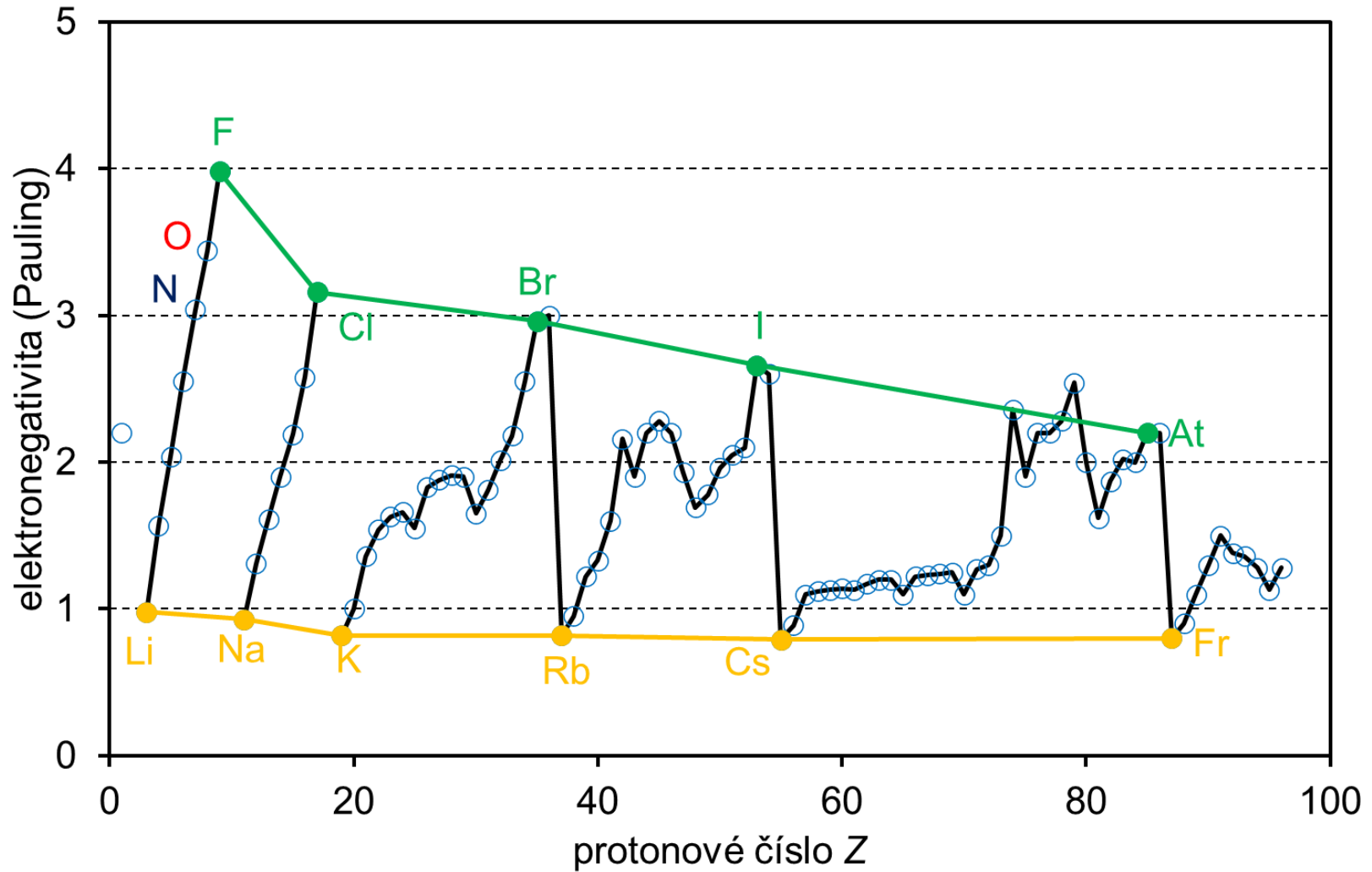
H 2,20 3,06	Pauling <i>Mulliken (kurzíva)</i>						He 5,5
Li 0,98 1,28	Be 1,57 1,99	B 2,04 1,83	C 2,55 2,67	N 3,04 3,08	O 3,44 3,22	F 3,98 4,43	Ne 4,6
Na 0,93 1,21	Mg 1,31 1,63	Al 1,61 1,37	Si 1,90 2,03	P 2,19 2,39	S 2,58 2,65	Cl 3,16 3,54	Ar 3,36
K 0,82 1,03	Ca 1,00 1,30	Ga 1,81 1,34	Ge 2,01 1,95	As 2,18 2,26	Se 2,55 2,51	Br 2,96 3,24	Kr 3,00 2,98
Rb 0,82 0,99	Sr 0,95 1,21	In 1,78 1,30	Sn 1,96 1,83	Sb 2,05 2,06	Te 2,10 2,34	I 2,66 2,88	Xe 2,60 2,59
Cs 0,79	Ba 0,89	Tl 1,62	Pb 1,87	Bi 2,02			

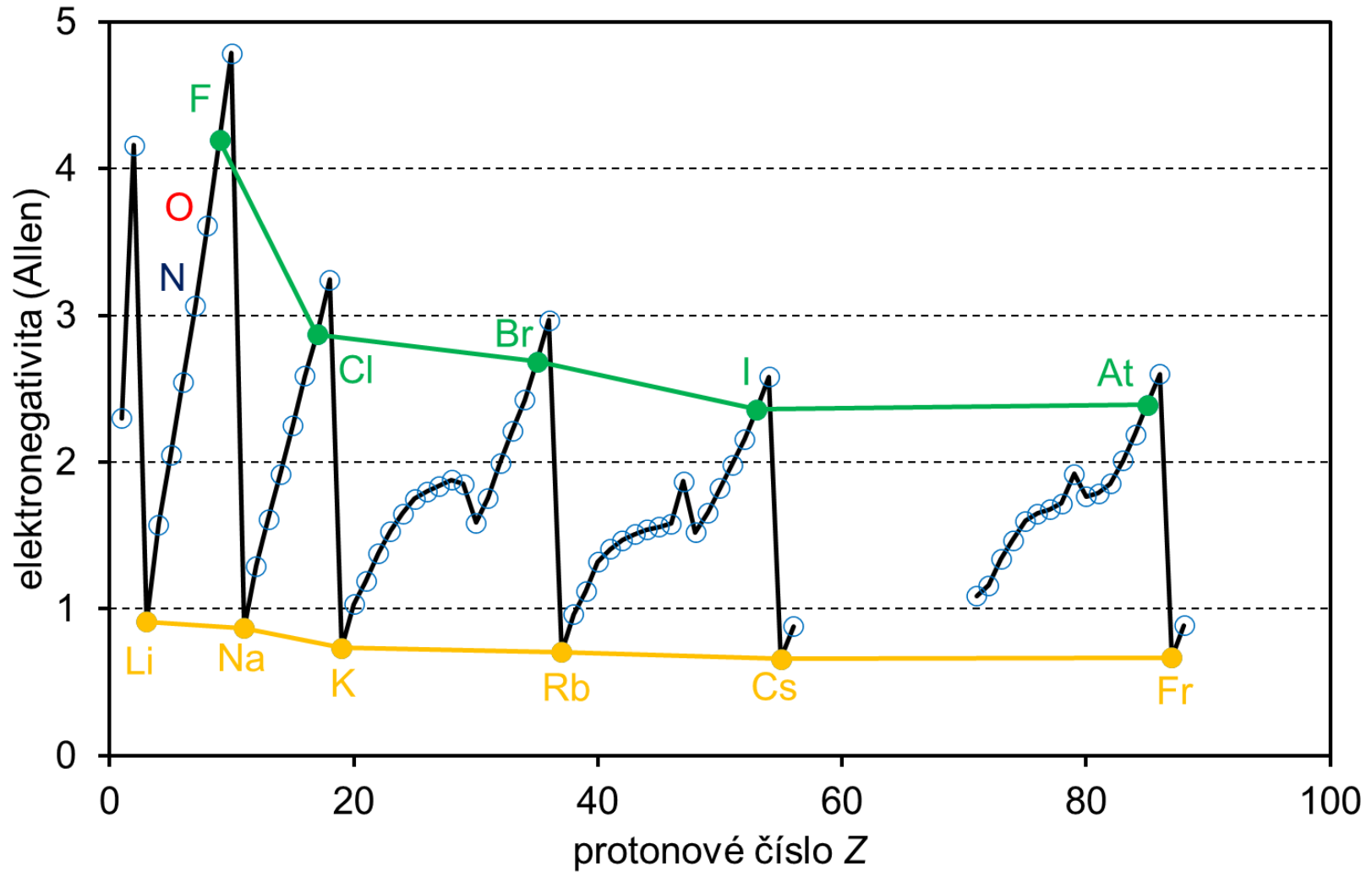
Trendy v PTP – elektronegativita, X

Trendy v PTP – elektronegativita, X

Trendy v PTP – elektronegativita, X

Úvod k hlavním skupinám (s a p prvky)

Fyzikální vlastnosti prvků

Fyzikální vlastnosti (velikosti, ionizační energie) se periodicky opakují.

Chemické vlastnosti prvků se nedají kvantifikovat.

Není jednoznačně definovatelná veličina, která by definovala chemické vlastnosti. Souvislosti s periodicitou fyzikálních vlastností se však projevují a nazývají se **chemická periodičita**.

Periodické tabulce se nevyrovná žádné jiné zobecnění.

Díky chemické periodicitě lze vysledovat v periodické tabulce obecné trendy – vztahy mezi prvky v jednotlivých skupinách i mezi skupinami.

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

a) Periodicitá oxidačních čísel

Jasně vyplývá z elektronové konfigurace valenční sféry – prvek může ztratit všechny elektrony valenční sféry, nebo naopak doplnit valenční sféru na elektronovou konfiguraci vzácného plynu.

Maximální oxidační číslo prvků hlavních skupin odpovídá počtu elektronů ve valenční sféře a tím i číslu skupiny pro I až VII.

Maximální oxidační číslo souvisí i s nejmenším oxidačním číslem pro prvky IV až VII hlavní skupiny a odpovídá číslu hlavní skupiny mínus 8.

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

a) Periodicita oxidačních čísel

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	+I	+II											+III	+IV	+V	+VI	+VII	
K	H																	He
L	Li	Be											B	C	N	O	F	Ne
M	Na	Mg											Al	Si	P	S	Cl	Ar
N	K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn	Ga	Ge	As	Se	Br	Kr
O	Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd	Ag	Cd	In	Sn	Sb	Te	I	Xe
P	Cs	Ba		Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt	Au	Hg	Tl	Pb	Bi	Po	At	Rn
Q	Fr	Ra		Rf	Db	Sg	Bh	Hs	Mt	Ds	Rg	Cn	Nh	Fl	Mc	Lv	Ts	Og

57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71
La	Ce	Pr	Nd	Pm	Sm	Eu	Gd	Tb	Dy	Ho	Er	Tm	Yb	Lu
89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103
Ac	Th	Pa	U	Np	Pu	Am	Cm	Bk	Cf	Es	Fm	Md	No	Lr

Alkalické kovy	Lanthanoidy	Přechodné kovy	Polokovy	Halogeny
Kovy alkalických zemin	Aktinoidy	Kovy	Nekovy	Vzácné plyny

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

b) Odlišné vlastnosti prvků 2. periody od vyšších period

Prvky 2. periody (od lithia po fluor) **nemají** energeticky blízké volné *d*-orbitály, které by se mohly podílet na chemických vazbách. Nemohou proto vytvořit více než 4 kovalentní vazby.

Dusík sice může vystupovat v ox. čísle +V (např. kyselina dusičná), nicméně se nemůže účastnit pěti vazeb. Proto neexistuje fluorid dusičný, NF_5 .

Oproti tomu fosfor tímto nedostatkem netrpí, PF_5 existuje.

Alternativní vysvětlení: N^{+V} je už tak malý, že by se kolem něj stejně nevešlo pět vazebných partnerů.

Chemická periodicitita – obecné trendy (s a p prvky)

c) Diagonální podobnost

lithia s hořčíkem **Li** → **Mg**

beryllia s hliníkem **Be** → **Al**

boru s křemíkem **B** → **Si**

je dána podobnými iontovými poloměry v typických oxidačních stavech. To vede k podobnému chování v roztoku (analogická koordinační čísla a geometrie, polarizace koordinovaných molekul vody, amfoterní chování).

Legend:

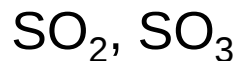
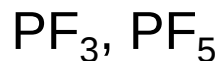
- Alkalické kovy
- Kovy alkalických zemin
- Lanthanoidy
- Aktinoidy
- Přechodné kovy
- Kovy
- Polokovy
- Nekovy
- Halogeny
- Vzácné plyny

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

d) Změny oxidačního čísla o dva stupně

Důsledkem tvorby elektronových párů dochází ke změně oxidačního čísla o dva stupně.

Výjimky: stabilní radikály NO, NO₂, ClO₂

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

e) Vliv inertního páru

U kovů 6. periody se projevuje stabilita **oxidačního čísla o dvě jednotky nižšího** než je charakteristické oxidační číslo dané skupiny. Tato skutečnost je vysvětlována tzv. **inertním elektronovým párem**.

Sn^{II} je redukčním činidlem, Sn^{IV} je stálé.
 Pb^{II} je stálé, Pb^{IV} je oxidačním činidlem.

Podobně i

In a Tl (I vs. III)

Sb a Bi (III vs. V)

Legend:

- Alkalické kovy
- Kovy alkalických zemin
- Lanthanoidy
- Aktinoidy
- Přechodné kovy
- Kovy
- Polokovy
- Nekovy
- Halogeny
- Vzácné plyny

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

f) Změny v elektropozitivním/elektronegativním charakteru prvků ve skupině a v periodě

V každé skupině **vzrůstá elektropozitivní charakter** se stoupajícím protonovým číslem.

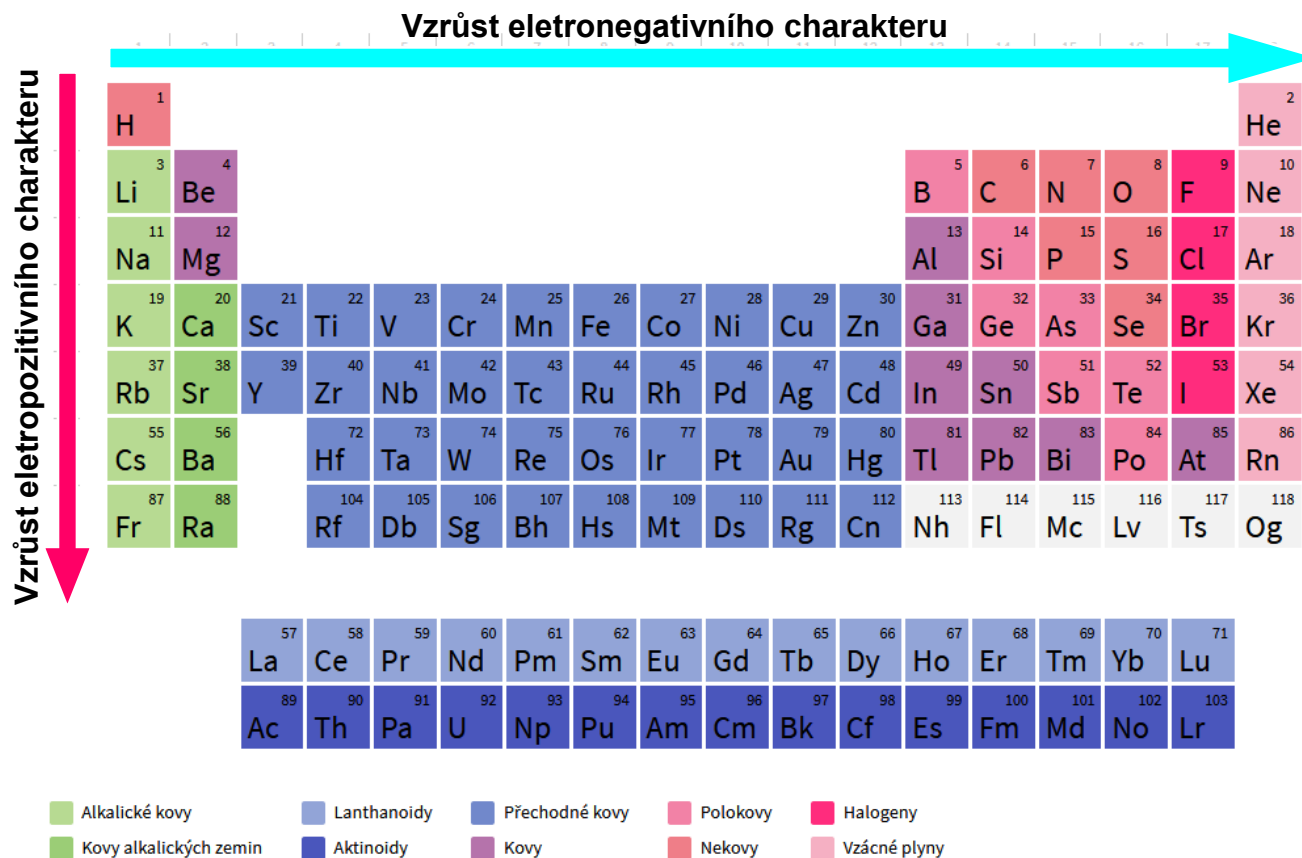
V každé periodě můžeme pozorovat **vzrůst elektronegativního charakteru** prvku s přechodem **od I. k VII.** skupiny.

Elektronegativita (dle Mullikena určená především ionizačním potenciálem) závisí na velikosti atomu (snadněji lze odtrhnout elektrony, které jsou dále od jádra – tj. u kovů v levé části tabulky, než ty, které jsou blíže jádru – tedy u nekovů z pravé části tabulky).

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

f) Změny v elektropozitivním/elektronegativním charakteru prvků ve skupině a v periodě

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

g) Změny acido-bazického charakteru prvků a jejich oxidů

Acido-bazický charakter prvků a jejich oxidů úzce souvisí s jejich **kovovým** či **nekovovým** charakterem, a tudíž s jejich **elektropozitivním** či **elektronegativním** charakterem.

Chemická periodicitá – obecné trendy (s a p prvky)

g) Změny acido-bazického charakteru prvků a jejich oxidů

